

UPPSALA
MEDICINHISTORISKA
FÖRENING | 2008

UPPSALA
MEDICINHISTORISKA
FÖRENING

Innehåll

- Inledning · 3
- Lars Thorèn 1921–2007 · 5
- Verksamhetsberättelse för
Uppsala Medicinhistoriska Förening 2007 · 7
- Verksamhetsberättelse för Medicinhistoriska museet 2007 · 9
- Landstingets medicinhistoriska stipendium 2007 · 13
- Akademiska sjukhuset 300 år · 15
- Hon var ingen Florence Nightingale · 17
- Syster Stork · 21
- Hällnäs sanatorium vid Vindelälven 1926–1959 · 25
- Sjukvårdens underklass · 27
- Till Livs med Linné · 31
- Linné i Lärda Tidningar · 33
- Svensk ögonsjukvård under ett sekel · 35
- Svensk kirurgisk förening 100 år · 37
- Röntgenrond på medicinkliniken
vid Akademiska sjukhuset 1961 · 39

UPPSALA MEDICINHISTORISKA FÖRENING 2008

Styrelsen för Uppsala Medicinhistoriska Förening har beslutat att ge ut en liten skrift om föreningen. Avsikten är framför allt att informera om föreningens och medicinhistoriska museets verksamhet, men vi kommer också ta in recensioner av böcker och artiklar inom det medicinhistoriska området. Styrelsen tar gärna emot förslag på ämnen att behandla i skriften.

Henry Johansson

ORDFÖRANDE

henry.e.johansson@bredband.net

Bo Lindberg

REDAKTÖR

Bo.Lindberg@gamma.telenordia.se

Uppsala Medicinhistoriska Förening

c/o Landstinget i Uppsala län

Box 602

751 25 Uppsala

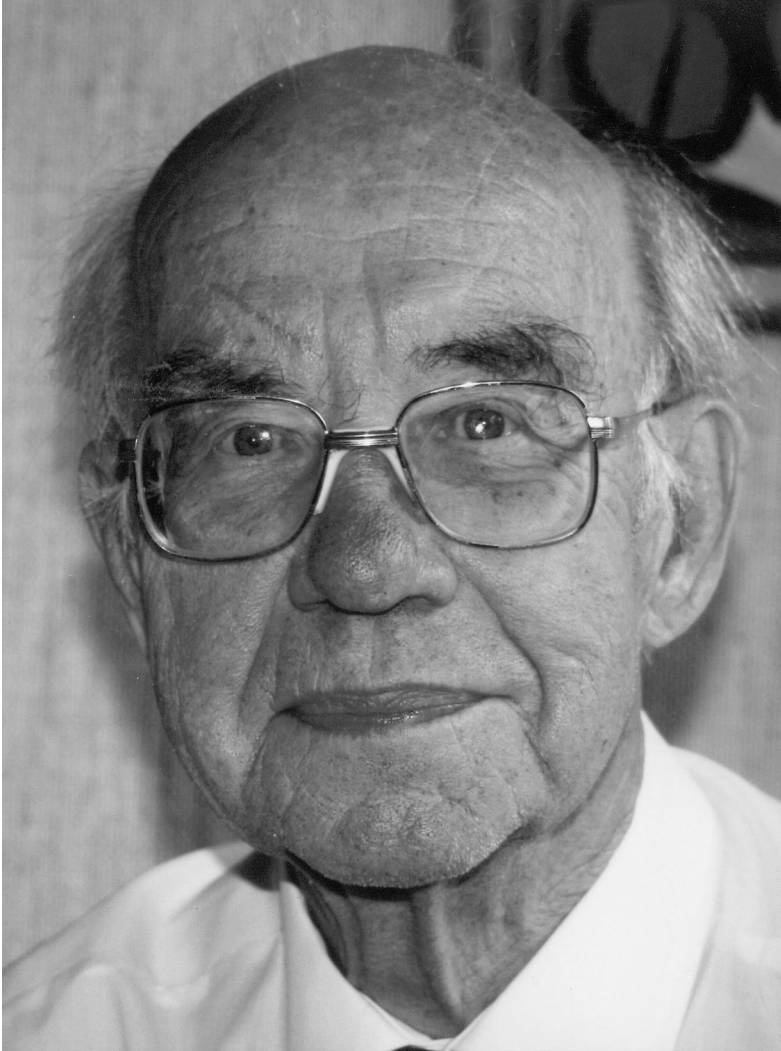

FOTO: ÅKE ANDRÉN-SANDBERG

LARS THORÉN 1921–2007

I slutet av september 2007 avled Lars Thorén nära 86 år gammal. Därmed har en legendarisk kirurg och stor medicinhistoriker lämnat oss.

Lars Thorén var göteborgsson. Efter studentexamen i hemstaden påbörjade han sina medicinska studier i Uppsala. Han blev med. lic. 1949, disputerade 1959 och utnämndes samma år till docent i kirurgi. I mer än 20 år (1965–1988) verkade han som professor i kirurgi och chef för den kirurgiska kliniken vid Akademiska sjukhuset.

Lars Thorén bestämde sig tidigt för att bli kirurg. Redan under gymnasietiden visste han att han inte bara ville bli läkare utan även kirurg. Som han själv framhöll många gånger var han snickare redan vid fem års ålder. Det tidiga beslutet vittnar om den starka vilja som var ett signum för honom.

Under sin aktiva tid kom han att starkt påverka utvecklingen i kirurgi. Han vare en omvittnat skicklig kirurg på gallvägs- och leverkirurgins områden och traumatologin var ett annat av hans specialområden. Han var en drivande kraft i att utveckla den moderna vätske- och nutritionsbehandlingen och hans stora kunskaper på dessa områden kom bland annat till uttryck i hans »klassiska« bok om vätskebalans. Han utförde 1967 den första njurtransplantationen i Uppsala. Vid sidan av den kirurgiska verksamheten hade han en mängd olika uppdrag; bland annat var han ordförande i både Svensk och Nordisk Kirurgisk Förening.

Lars Thoréns aktiva och entusiastiska livsstil har inte bara gynnat kirurgin utan även kommit att gagna medicinhistorien. Hans intresse för detta ämne väcktes tidigt och efter sin pensionering ägnade han en stor del av sin tid åt att bygga upp och utveckla det medicinhistoriska museet i vår universitetsstad. Han hade här stor hjälp av sin hustru Ingrid, tidigare barnläkare i Uppsala. Uppsalamuseet stod färdigt 1995.

Lars Thorén var en av initiativtagarna till den medicinhistoriska föreningen i Uppsala. I föreningens serie av föreläsningar ingår årligen sedan 2002 »Thorénföreläsningen«. Den instiftades i samband med

Lars Thoréns 80-årsdag och det är vår förhoppning att denna föreläsning ska fortleva för att hedra minnet av Lars Thorén som en av våra mest framstående och kunniga medicinhistoriker.

Lars Thoréns betydelse för medicinhistorien kan inte överskattas. Hans namn kommer för alltid att vara förknippat med det medicinhistoriska museet i Uppsala.

Henry Johansson

ORDFÖRANDE I UPPSALA
MEDICINHISTORISKA FÖRENING

VERKSAMHETSBERÄTTELSE FÖR UPPSALA MEDICINHISTORISKA FÖRENING 2007

Antalet medlemmar är för närvarande 179.

Föreningens styrelse har under perioden sammanträtt 6 gånger. Verksamheten har främst varit inriktad på enskilda programarrangemang.

Föreningens program har varit följande:

Föregående årsmöte hölls tisdagen den 5 december 2006 på Sjuksköterskeutbildningen (f. d. Vårdhögskolan), Döbelnsgatan 2 A, då, efter sedvanliga årsmötesförhandlingar, docent Lars-Gösta Wiman, Uppsala talade över ämnet *Abraham Bäck och Kongl. Serafimerlasarettet*. Kvällen avslutades med en enkel supé i Sjuksköterskeutbildningens lokaler.

Föreningens första programverksamhet ägde rum tisdagen den 6 mars i Rudbecksalen, Rudbecklaboratoriet i Uppsala, då FD Per Axelsson, Institutionen för historiska studier vid Umeå universitet föreläste över ämnet *Polions historia i Sverige*. Därefter avåts en buffé på Café Olof.

Vårens andra programverksamhet ägde rum tisdagen den 25 april i Samariterhemmets kyrka, Samaritergränd 2, då tidigare överläkaren vid detta sjukhus, MD Mats Westman talade över ämnet *Från helbrägdagörelse till tithålskirurgi: Samariterhemmets sjukhus under 100 år*. Därefter avåts en supé i samlingssalen.

Höstens första programverksamhet ägde rum i oktober i och med årets Lars Thorénföreläsning. Den ägde rum torsdagen den 18 oktober, i Universitetshuset, sal X, då professor Gunnar Broberg, Lund, talade över ämnet *Den gamle Linné och livets gåta*. Därefter avåts en buffé på Café Alma. Lars Thorénföreläsningen inrättades år 2002 och sker i samarbete mellan Stiftelsen för Uppsala Medicinhistoriska Museum och Uppsala Medicinhistoriska Förening. Denna gång ägde Thorénföreläsningen rum i samarbete med Svenska Linnésällskapet.

I slutet av september avled Lars Thorén, som var en av föreningens initiativtagare och tillika dess förste ordförande. Det är föreningens förhoppning att föreläsningen som bär hans namn ska fortleva.

Föreningen har under året annonserat sin verksamhet, förutom till medlemmarna, dessutom på föreningens hemsida som en länk på Medicinhistoriska museets hemsida med följande adress:
<http://www.medicinhistoriskamuseet.uu.se/>
Föreläsningarna annonseras i regel även i Läkartidningen, UAS interna information samt på Apotekarsocietetens hemsida, den farmacihistoriska sektionen.

Uppsala den 4 december 2007
För föreningens styrelse

Eva Nyström

SEKRETERARE

VERKSAMHETSBERÄTTELSE FÖR MEDICINHISTORISKA MUSEET 2007

Medicinhistoriska museet i Uppsala har under det gångna året haft sex utställningar med anknytning till Linnéåret varav tre har visats hela året. Två av dessa berörde vetenskapsmannen Linné och den tredje tog upp läkeväxter på frimärken. Mellan mars och juli ställde konstnären Paula von Freymann ut läkeväxter i keramik på museet och mellan april och juni fanns en utställning om Majblomman 100 år.

Museet har oktober–december uppmärksammat Axel Munthes 150-årsjubileum genom att i ord och bild skildra hans liv. På Hjärnans dag i oktober visades en miniutställning om hjärnan. Under december presenterades en avhandling, *Cerebrospinal Fluid Shunts in Children, Technical Considerations and Treatment of Certain Complications*, som 8 december framlades av barnkirurgen Kai Arnell.

I Medicinhistoriska museets monter på Museum Gustavianum har under året visats en utställning kring problematiken vid förlossningar under 1700-talet.

Föredrag med viss anknytning till Linné har hållits vid åtta tillfällen under året, i samband med att museet haft söndagsöppet. Apotekare Stig Ekström har dels talat om apotek och läkemedel före Linnés tid och dels om läkeväxter. Barnläkare Iréne Sjögren har talat om parhästarna Carl von Linné och Nils Rosén von Rosenstein. Universitetsadjunkt Gunilla Ransbo har berättat om Majblomman och dess skapare Beda Hallberg, idé- och lärdoms historiker Eva Nyström om Linnés korrespondens, professorn i klinisk genetik, Niklas Dahl om betydelsefulla genombrott i genetikens historia och professorn i internationell barnhälsovård, Yngve Hofvander dels om smittkoppor och dels om Linnés apostlars vådliga färder där många av dem dog.

Museet var även öppet under Kulturnattens eftermiddag, med 1700-tal som tema.

Apotekare Anders Uppfeldt och museiföreståndare Eva Ahlsten har medverkat i »En kunskapsmarknad om verkligheten« på Vaksala torg 22–24 maj. Det var ett samarrangemang med bl. a. Uppsala

kommun och Uppsala universitet. Anders Uppfeldt trillade då piller och Eva Ahlsten visade bilder från museet. I augusti hade man en likadan visning för Uppsalas grundskolepersonal.

Övriga samarbeten har skett med Blå Rummet vid Akademiska sjukhuset där museet ställt ut föremål med anknytning till veckans föreläsningstema. Medicinhistoriska museet har även bidragit med föremål och hjälp med viss affischering till föreläsningsserien »Konst och läkekonst«. Samarbete har även skett med Disagården/Upplandsmuseet då Medicinhistoriska museet tillhandahållit föremål till Disagårdens folkmedicindag i augusti. Ett visst samarbete har även ägt rum med arkeologer och osteologer vid Husbyborg, Museum Gustavianums föremålsarkiv.

Eva Ahlsten har ingått i Landstingets historie- och jubileumskommitté liksom i redaktionskommittén för jubileumsboken för Akademiska sjukhusets 300-årsfirande där även stiftelsens ordförande, Henry Johansson ingått.

Ett samarbete har också startat med Psykiatrihistoriska museet där Eva Ahlsten är invald i museets kommitté. Bägge museer kommer från januari 2008 att i stort sett ha samma öppettider för att förenkla för besökaren och för att trygga personalen.

Alla föredrag, aktiviteter och utställningar har varit utlagda på museets hemsida samt varit annonserade i UNT, Navet och Uppsala universitets kalendarium. Föreläsningarna har även anmälts till flera tidningars kalendarier och delvis funnits med i Vårdfacket, Läkartidningen och Ergo. Utöver detta annonserar museet varje vecka i UNT och en gång/termin i Medicor, medicinska fakultetens i Stockholm tidning. Museet har även en annons i Uppsalas gruppresekatalog, »Uppländska upplevelser med guldkant för grupper 2008«, som utges av ITura AB.

Inbokade återkommande visningar har skett för läkarkandidater, sjuksköterskor under vidareutbildning, undersköterskeelever och apotekstekniker. Museet har även deltagit i homeopatiundervisning.

Medicinhistoriska museet har haft annonserade barnvisningar under sport- och kulturlov. Visningarna har koncentrerat sig till hur sjukvården såg ut på 1700-talet.

Föreståndare Eva Ahlsten har varit medarrangör dels för ett gemensamt seminarium för Uppsalas museer kring problematiken med tillgänglighet och dels för Samdok, en nationell sammanslutning av museer som dokumenterar samtidsfrågor inom samhälle och politik. Dessa sistnämnda föreningsmedlemmar tillbringade i oktober en dag på Medicinhistoriska museet och en dag på Upplandsmuseet.

Medicinhistoriska museet representeras av Eva Ahlsten i Museirådet, Uppsala universitet och i UMI, Uppsalamuseernas informationsförening där Eva under året varit sekreterare.

Under 2007 har museet bjudit in universitetsrektor Anders Hallberg som presenterats museet tillsammans med prorektor Kerstin Sahlin och avdelningsdirektör Torgils Toral.

Vid ett annat tillfälle bjöds medicinska fakultetens Ulf Pettersson och Kjell Öberg in för en diskussion om museets framtida verksamhet. Även moderaternas representant i landstingets kulturkommitté, Johan Rendel har bjudits in och förevisats museet.

Under året har grundaren av museet, professor Lars Thorén avlidit och hans hustru Ingrid Richter Thorén har därmed valt att hädanefter enbart göra punktsatser för museet. Både Ingrid och Lars Thorén har under åren gjort enormt stora arbetsinsatser och lämnar därför, även arbetsmässigt, ett stort tomrum efter sig. Leg sjuksköterskan, fil. mag. Ulla-Helena Jungeffjord har anställts som museiassistent på halvtid, i första hand för en 6-månadersperiod för att täcka upp delar av detta arbete.

Museibygnadens fastighetsförvaltare är vidtalad och skall låta jämna ut trösklar för att underlätta för rullstolsburna besökare. Offerter är också begärda för inläggning av hörselslingor i syfte att göra museet mer tillgängligt för hörselskadade.

Medicinhistoriska museet har under 2007 haft 2 617 besökare, att jämföras med 2 066 stycken under år 2006.

Eva Ahlsten

Henry Johansson

FOTO: ANN-CHRISTINE SKOOG

LANDSTINGETS MEDICINHISTORISKA STIPENDIUM 2007

Uppsala Medicinhistoriska Förening föreslog 2006 att Landstinget i Uppsala län skulle inrätta ett medicinhistoriskt stipendium på förslagsvis 20 000 kronor per år. Syftet med stipendiet ska vara att stimulera till medicinhistorisk forskning, men också att kunna belöna insatser för att till en bredare allmänhet sprida kunskap om hur sjukvården utvecklats i ett längre tidsperspektiv. Det skulle vara ett värdigt sätt att fira 300-årsjubileet för Nosocomium Academicum, föregångaren till Akademiska sjukhuset och som kom till 1708. Stipendiet bör kunna delas av flera personer, som gjort värdefulla insatser inom området under året. Föreningen erbjöd sig att nominera personer som kan tilldelas det medicinhistoriska stipendiet.

Landstingsfullmäktige beslöt i enlighet med förslaget och till 2007 års mottagare av landstingets Medicinhistoriska Stipendium utsågs Irene Sjögren för hennes uppmärksammade verk om Nils Rosén von Rosenstein och Lars-Gösta Wiman för hans mångåriga och framgångsrika författarskap om svenska gestalter i lungsjukdomarnas bekämpade.

Stipendierna utdelades vid föreningens årsmöte 4 december 2007 av landstingsrådet Erik Weiman.

Bilden visar landstingsrådet Erik Weiman flakerad av de båda stipendiaterna Irene Sjögren och Lars-Gösta Wiman.

AKADEMISKA SJUKHUSET 300 ÅR

Akademiska sjukhuset 1708–2008.

Landets äldsta universitetssjukhus.

Redaktör: Leif Åberg

Redaktionskommitté:

Henry Johansson, Eva Ahlsten, Eva Jansson, Per Olov Lundberg,
Per Olof Osterman, Lennart Larsén, Gudmar Lundqvist

Fotografier och illustrationer: Medicinhistoriska museet, Elisabeth
Dillners samling, Informationsavdelningen på Akademiska
sjukhuset m. fl.

Inledning: Erik Weiman och Mats O Karlsson

Antal sidor: 390

*Berättelsen om Akademiska sjukhuset –
berättelsen om svensk sjukvård under 300 år.*

Det är bra med jubileer. I Uppsala har vi nu glädjen att efter Rosén von Rosenstein 2006 och Linné 2007 fira Akademiska sjukhusets 300-årsjubileum. Jubileerna 2006 och 2007 lockade fram både Rosén och Linné ur skuggorna och de befanns vara högst levande inspiratörer ännu i dag. Nu fyller Akademiska sjukhuset 300 år och det firas bland annat med en imponerande historiebok, som på ett mycket underhållande sätt berättar sjukhusets historia med tyngdpunkt på de genomgripande förändringar som skett under de sista femtio åren. Det är en vacker volym som man gärna tar i handen och redaktionskommittén har lyckats skapa inte bara en bok om sjukhuset utan också om den svenska sjukvårdens framväxt. Författarna är många vilket borgar för en bredd som krävs för att allsidigt beskriva det komplexa företag som ett undervisningssjukhus ändå är. Fotografierna är många och väl valda för att illustrera de många berättelserna om hur det var, och hur det blev som det är. Viktiga portalfigurer porträtteras, medicinska framsteg inom olika specialiteter beskrivs liksom utbildningen av läkare och sjuksköterskor som efter hand kompletteras med nya

vårdyrkesutbildningar. Och så de gripande patientberättelserna som gör denna historiebok engagerande för alla läsare. Boken rundas av med en beskrivning av Akademiska sjukhuset och omvärlden: staden, länet och regionen. Bokens berättelser bekräftar att Akademiska sjukhuset under 300 år har varit och vill vara även i framtiden en viktig länk i den svenska sjukvårdens historia.

Kerstin Hulter-Åsberg

HON VAR INGEN FLORENCE NIGHTINGALE

Människan bakom myten

Författare Åsa Moberg

Natur och kultur Stockholm 2007

Florence Nightingale (1820–1910) blev världsberömd 1854 som »damen med lampan« hos sårade soldater i baracksjukhuset i Skutari vid Bosporen. Åsa Moberg skriver i bokens inledning att boken är tillkommen för att ge läsare på 2000-talet en möjlighet att begrunda hur även den mest dokumenterat intellektuella och penningintresserade kvinna av historiens mytbildning kan förvandlas till sin egen motsats. Vi säger idag: Hon var ingen Florence Nightingale. Det gäller i högsta grad hennes egen person.

Florence Nightingale föddes i Florens som också gav henne förnamnet. Fadern var född rik och behövde därför inte arbeta. Han tog själv ansvaret för de två döttrarnas undervisning. Utbildning var annars ovanligt för dåtidens flickor. Åsa Moberg frågar sig om det förklarar varför Florence ansåg att alla människor borde ges lika villkor i samhället. Hon växte upp i en tid av stora klassklyftor, väl synliga i London där familjen bodde. De rika delade ut allmosor och Florence deltog i detta redan som barn. År 1837 reste familjen på bildningsresa i Europa, hon introducerades vid hovet och fick via familjen ett stort europeiskt kontaktnät.

Florence var både rik och religiös, tillika mer religiös än resten av familjen och fick sin första kallelse från Gud då hon var 16 år. Hela sitt liv var hon en religiös mystiker, säger Åsa Moberg. Hon var ofta i konflikt med sin mor medan fastern stod henne närmast. Florence framförde skarp kritik mot äktenskapet och saknade sexuella relationer. Åsa Moberg frågar sig om hon kan ha varit lesbisk och om hon och vännen Benjamin Jowett var queer-personer. År 1845 var Florence djupt deprimerad. Hon fick rådet att kontakta pastor Fliedner i Kaiserswerth då hon undrade vad man som enskild kunde göra för att lindra massornas lidanden. Hon begav sig därför, år 1846, mot föräldrarnas vilja, till

Fliedners diakonissanstalt och fick där tillbaka livslusten. Åsa Moberg för, i samband med detta, fram tanken på om Florence kan ha haft en bipolär läggning. År 1851 skrev Florence en informationsbroschyr om diakonissanstalten och reste åter dit för att få tre månaders sjuksköterskeutbildning. Två år senare reste hon sedan till Paris för att praktisera hos nunnorna, les sœurs de Charité. När hon återkom till London blev hon föreståndare för institutionen för sjuka ensamma damer i London, vilken familjen ansåg dra vanära över den.

Florence arbetade vid Middlesex Hospital då koleraepidemin pågick i London. Sjukhusmiljön vid denna tid präglades av elände, smuts och förnedring. Sjukhuslukt var ett begrepp i negativ bemärkelse. Förmöget folk vårdades i hemmet. Det var bara ensamma och fattiga som samlades på institutioner. Kvinnorna som vårdades var ofta prostituerade. Detta tog Florence krafttag emot. Under Krimkriget tog brittiska armén med sig egna prostituerade men ingen sjukvårdspersonal. Krigsministern skrev 1854 till Florence och bad henne att leda en sjukvårdsstyrka i Krimkriget. 24 sjukvårdserfarna »systerar« med religiös bakgrund, 14 »vanliga« sjukbiträden och några »fina damer«, däribland fastern, reste iväg med henne. Hon köpte in det som saknades, hyrde ett hus där hon inrättade ett tvätteri där soldathustrur och soldathoror fick arbeta. Hon köpte grönsaker och citrusfrukter och drog ner på den förekommande alkoholen. Hon höll rent och ansåg det viktigt med god hygien varpå dödligheten sjönk.

År 1856, återkommen från Krimkriget var Florence i dålig kondition och efter ½ års socialt arbete blev hon sängliggande. Åsa Moberg funderar nu på om hon kan ha varit utbränd eller kanske manodepressiv. Alternativet kan vara att hon på grund av avskildhet fick tid för arbete och slapp tryck utifrån. Florence var en flitig skribent kring tidens samhällsproblem och producerade flera skrifter trots att hon var sängliggande. Ändå var hon alltid omgiven av människor även om hon själv inte deltog aktivt. När hon 1859 fick höra talas om sanitära missförhållanden inom brittiska armén i Indien tog hon initiativ till en statlig utredning. Hon arbetade med data om dödlighet inför den internationella statistiska kongressen i London 1860 och blev den första kvinna som invaldes i det brittiska statistiska sällskapet. Åsa Moberg väcker tanken att hon var före sin tid. År 1907 fick hon

som första kvinna medaljen »Order of Merit« av kung Edvard VII. Statistik och ekonomi var grunden för allt Florence gjorde.

Florence ansåg att utbildning skall löna sig. Hon var emot fackföreningar men för ordentliga löner för arbetarna och att alla människor skall ha ersättning för sitt arbete. Sjuka och handikappade på Londons fattighus borde få vård och omsorg. Hon ansåg att det som skall vårdas är den sjuka människan, ej sjukdomen i sig. Hon skrev en annons i *The Times* 7/6 1860 för sjuksköterskeutbildning och Sveriges första sjuksköterska, Emmy Rappe, fick 1867 sin utbildning hos henne. Florence blev aldrig nöjd med sjukhusen även om de förbättrades och hon konsulterades vid sjukhusbyggen över hela världen. Det var en stor infektionsrisk för den blivande mamman att föda på sjukhus. Florence var därför en tid inne på att stänga förlossningsavdelningarna. Hon upplevde sig själv genom åren flera gånger som döende och skrev ett långt testamente. 36 000 pund gick till över 70 personer.

Boken är en hyllningsskrift till Florence Nightingale och har en mycket fyndig titel. Åsa Moberg har gått igenom ett rikt material och baserar sina uppgifter på fakta. Bilden som träder fram av Florence är nu inte en kvinna som bara följde sitt kall utan en stridbar samhällsdebattör som lyckades genomföra sina väl underbyggda teorier i praktiken till gagn för både sin samtid och eftervärlden. Min enda negativa kommentar är att Åsa Moberg ibland kanske går till överdrift i sin iver att förändra den traditionella bilden av Florence och hitta en lämplig förklaring till hennes beteende. Man kan ha egenheter även om man står på barrikaderna. Det kan kanske till och med, i lagom doser, vara en tillgång.

Eva Ahlsten

SYSTER STORK

*Barnmorskan Johanna Bovall Hedén 1837–1912,
Liv och skriftställning*

Författare Pia Höjeberg

Carlsson Bokförlag Stockholm 2007

Berättaren, Pia Höjeberg, beskriver i inledningskapitlet hur hon kommer till den utkylda skivarsstugan och väntar på bokens huvudperson Johanna Bovall Hedén (1837–1912). Pia har sökt Johanna i arkiven där det enda spår av Johannas rika skriftväxlingar hon hittat är »*Bidrag till frågan om fostrets vändning på hufvudet vid tvär- och sidlägen*« 1883. Boken kommer sedan att handla om mötet/dialogen mellan Johanna och Pia angående kvinnskötets historia, eller »släktlifets historia«, som Johanna skulle ha sagt. Det handlar om handgrepp. Kejsarsnitt var inte att tänka på i stugor och dödligheten var 75 % på sjukhus. Vid denna tid var Sverige och Norge i union, kvinnosakskvinnor i över- och medelklass bildade förbund, skolor höll till i fattighus och ödegårdar, skrånäsendet upphörde och en ny medelklass växte fram.

Johanna kommer, har vackra händer med tunn hud, kortklippta naglar och välskötta nagelband. När Pia kommer henne för nära åsiktsmässigt försvinner Johanna. Hennes historia är att modern dog då Johanna var nio år varpå hon fick tjäna som piga från 13 års ålder. Fadern gifte om sig, Johanna kom till Stockholm och brodern blev hennes förmyndare. Han och fru L, hos vilken Johanna tjänade som piga, övertalade henne att bli barnmorska. Om sin studietid kan hon berätta att undersökningsteknik var viktigt vilket också innebar att akta sig för att fördärva händernas fina känsel. Värmegrad mättes med känsel och likaså pulsens hastighet. Teorin och praktiken var omfattande och eleverna hade olika gradbeteckningar som undersökande, förlösande och tillsyner dvs jourhavande. Man kunde också ha salsvakt och passa upp på barnsängskvinnor. Hon berättar om kloroform och den huvudvärk den framkallar och hur hon bodde/levde i en tid då

koleran härjade. Hon berättar om professor Retzius som var ett original och inte skrädde orden men kunde förlåta.

Johanna tog examen 23/12 1857 och den 2/1 1858 började hon en tre månaders instrumentkurs. Denna kurs anordnades för dem som fått mer än godkänt i betyg. Man hade, som träning, en undervisningsmodell av kvinnans underliv, tillverkad i läder. Johanna utmärkte sig och fick en förlossningstång i premie 30/1 1858. Hon fick efter avslutad utbildning en tjänst i Kall socken, vilket kan läsas ur ett protokoll från sockenstämman. Hon förhandlade sig till lön för hon ville inte ha betalt in natura. Som barnmorska svarade hon för vaccinationer, skötte medicinförråd och »kvacksalvade« lite i samförstånd med socknens läkare. Hon samarbetade med hjälpgummor. Här förklarar hon för Pia hur viktigt det är med ett ömsesidigt förtroende. Saknar hjälpgumman förtroende för barnmorskan blir hon inte kallad då problem tillstöter och förlossningen kan sluta i katastrof. I minnet finns de svåra förlossningarna kvar. Johanna säger också att barnmorskeyrket hade dålig klang på hennes tid eftersom barnmorskor hade rykte om sig att vara ensamstående som fött utomäktenskapliga barn. Hon flyttade till Närke 1862 där hon tog en barnmorskebefattning och även tog fältskärsexamen 7/8 1863. Samma år flyttade hon tillbaka till Huså där hon från 1858 varit folkbokförd. Johanna berättar hur hon där 1864 kallas som vittne till en rättegång mot en ung kvinna efter att denna dolt att hon fött barn och kastat det på elden men därefter varit så blek och tagen att grannar kallat på Johanna.

Hon kallades också till Stockholm för att på uppdrag av föreningen för frivillig sjukvård i fält studera Röda Korsets organisation i England men uppdraget gick till en kvinnlig släkting till krigsministern. Johanna begav sig därför till nya Barnbördshuset på Söder i Stockholm för att få råd. Hon fick veta att vid Barnmorskeskolan i Göteborg behövdes en förestånderska och instruktionssköterska och hon fick tjänsten. Här lärde hon ut av sina egna erfarenheter.

Johanna kan berätta att hon vid 40 års ålder gifte sig med en lärare och fick en dotter som tragiskt dog, då hon var 11 månader och tio dagar, i en tarminfektion. Drygt ½ år senare dog maken i lunginflammation. Johanna blev då privatpraktiserande barnmorska i Göteborg. År 1877 kom bestämmelser om handtvätt med karbolsyrelösning.

I och med detta sjönk mortaliteten från 4,2 % till 0,32 %. Johanna vill ha karbolsyrelösning även till fattiga patienter. Hon kan vittna om att händerna blev retade och därför viktiga att sköta om. Det var nu gott om barnmorskor i städer men ont om dem i socknar. År 1881 blev barnmorskorna skyldiga att föra dagbok. Johanna säger att hon med tiden fick en skarp penna och tunga. Vid Pias fråga om klasstillhörighet säger Johanna att hon anser sig stå mellan över- och arbetarklass. Hon blev ordförande för barnmorskorna i Göteborg. Föreningen fick sina stadgar 1885. En centralkommitté bildades och Johanna blev en av två vice ordförande i Allmänna Barnmorskeförbundet och finns än idag på porträtt i Göteborg tillsammans med övriga stiftare. Johanna säger att hon ville verka för ett fullgott barnmorskeväsen och krävde också understöd av staten för att ge barnmorskorna en tryggad ålderdom.

Kvinnan var vid denna tid inte jämställd och kunde relegeras vid felsteg. Man såg även med andra ögon än idag på t. ex. utomäktenskapliga barn. Johanna säger att hon påtalade barnmorskeyrkets vikt och att man borde ha motsatt sig manlig hjälp vid förlossningar. Hon försökte utverka fria bad för barnmorskan av hygieniska skäl eftersom alla barnmorskor inte hade tillgång till ett badrum. Hon var med på kvinnoföreningens möten i Göteborg och skrev i tidskriften »Framåt« i juni 1886 om »Hur sjukvården på vår landsbygd förbättras.«. Hon tycker att kvinnan måste tygla sexualiteten och vara moralisk väktare eftersom mannen inte klarar det. Sexualitet, säger hon, kan likställas med sedlighet.

Johanna förklarar varför hon flyttade till Örebro och började skriva. Första numret av *Jordemodern* kom 1888 och hon var tvungen att propagera för vikten av en tidning för att barnmorskorna skulle förstå. Hon berättar att hon reste i grannländerna för att hålla sig à jour. Johanna berättar att hon rekommenderade varma karbad för svaga värkar. Hon anser också att gratis lysol borde tillhandahållas av Hälsovårdsnämnden för att få rätt aseptik. Hon brevväxlar med en av tidens stora, friherrinnan Sophie Adlersparre och porträtteras i tidningen *Idun* 1895 och »*Småprat i breftillsystem Stork*« från oktober 1899 i barnmorsketidskriften *Jordemodern*. En brand inträffade i hemmet 1893 och flera av hennes manuskript förlorades. Johanna dog 1912. Samma månad kom sista *Storkbrevet*. Johanna lämnade efter sig en

förmögenhet. Hon upprättade en donationsfond för barnmorskor i sitt namn.

Boken är intressant i sin uppställning med Pia Höjeberg som intervjuare av den besökande Johanna Bovall Hedén. Här möts två barnmorskor från två olika sekler som hemvant kan diskutera sitt yrke men då de två tidsepokernas olika synsätt skiljer sig för mycket från varandra belyses detta genom att Pia upplever sig själv som för närvarande och Johanna riskerar att försvinna från rummet. Boken är trevligt skriven och ger en stor inblick i 1800-talets förlossningsvård och delvis i dåtidens samhälle. Boken skulle fungera utmärkt som ett diskussionsunderlag för ett seminarium kring en jämförande studie mellan de två seklernas barnmorskeväsen och förlossningsvård. Jag rekommenderar den varmt.

Eva Ahlsten

HÄLLNÄS SANATORIUM VID VINDELÄLVEN 1926–1959

*Lars-Gösta Wiman, Bokförlaget Scripsi Uppsala 2007,
ISBN 978-91-633-1581-7.*

Lars-Gösta Wiman är välkänd för föreningens medlemmar. Han har en omfattande medicinhistorisk produktion bakom sig, bland annat boken om doktor Sven Bröms, Ockelboverkens grundare, utgiven 2005. Den här nya boken handlar om Hällnäs sanatorium i Västerbotten fram till 1959, då sanatoriet ombildades till ett sjukhus för allmän lungsjukvård. 1970 invigdes den nya Lungkliniken i Umeå med Wiman som chef.

Tuberkulosen var en stor folksjukdom i Sverige där i början av 1900-talet över 10 000 människor varje år insjuknade. Wiman skildrar sanatoriernas historia med början i de så kallade Jubileumssanatorierna, som kunde byggas genom den insamling som gjordes med anledning av Oscar II:s 25-årsjubileum som regent.

Sanatorielivet har skildrats av många stora författare, som till exempel Thomas Mann, Sven Stolpe och Stina Aronsson (gift med Anders Aronsson, överläkare vid Hällnäs 1926–1929). Effektiv behandling mot tuberkulos saknades och många unga människor fick se sina liv rinna bort under ändlösa dagar och nätter, pendlande mellan hopp och förtvivlan. Genom många intervjuer med patienter och personal lyckas Wiman fånga den speciella stämning som rådde på sanatorierna. Sanatorierna levde i mycket sitt eget liv, avskärmat från det övriga samhället. Många av oss äldre läkare fick genom sina första underläkarevikariat inblickar i den världen. Det lämnade intryck för resten av livet.

Wiman ger en ingående redogörelse för Hällnäs sanatoriums historia och boken har ett stort värde som dokumentation av en numera svunnen värld.

Bo Lindberg

VIKARIERANDE UNDERLÄKARE VID HÄLLNÄS SOMMAREN 1961

SJUKVÅRDENS UNDERKLASS

Sjukvården i den kommunala fattigvården 1910–1950

Författare: Anders Berge, Borea förlag, Umeå 2007.

364 sidor inkl. noter och referenser.

Anders Berge är professor i historia vid Stockholms universitet. Hans skrift härrör sig från forskningsresultat framtagna under åren 2001–2004. Berge skriver i bokens förord att enkel sjukvård i kommunal regi bedrevs för de sjuka och fattiga. Vårdinrättningarna fanns i lokalsamhället och hyste till övervägande del äldre patienter. Sjukvården sammantvinnades med fattigvård och äldrevård. Berge säger vidare att företagen forskning kring svensk sjukvård ej intresserat sig för fattigvård och vice versa. Förr i världen fanns mest fattiga patienter på lasaretten och de bättre bemedlade fick hemsjukvård. Detta berodde på att lasarettet inte kunde ge bättre sjukvård än den som gavs i hemmet medan den som hade pengar hade råd att få vård i hemmet. Vartefter den medicinska utvecklingen gått framåt har fler sökt sig/tagits till sjukhusen där de med tiden allt bättre resurserna funnits.

Berge har delat in sin bok i åtta kapitel. Dessa behandlar kommunal sjukvård i klassperspektiv, sjukvårdssystemet, fattigvårdsanstalterna i sjukvården, fattigvården och sjukvården i statistiken, åldringsvårdens rättsliga omvandling, institutionsvården i praktiken, ansvaret och klassmönster i svensk sjukvård. Sjukvårdsanstalterna har delats in i A- och B-sjukhus där A-sjukvård, den mer avancerade kroppssjukvården, gavs på de större sjukhusen medan den enklare B-sjukvården gavs på de mindre sjukstugorna och sjukhemmen som också kunde avlasta de större sjukhusen. Dessa sjukvårdsinrättningar, ojämnt fördelade över landet, var ofta små minisamhällen där man även fick stöd in natura.

År 1918 kom fattigvårdslagen som trädde i kraft 1919 och gav de fattiga rätt till sjukvård men det fanns en social hierarki i vården. De långvarigt sjuka var de minst lönsamma att vårda. Fattigvården gav ett varaktigt stöd men utan lyx och ända framemot 1950 vårdades de fattiga på allmän sal medan övriga kunde få plats på mindre salar och

för den högre ståndsklassen fanns rumsliga privilegier. Statliga sjukhus av A-typ fanns till 1950-talet men hospitalen som begrepp försvann 1930 och kallades därefter psykiatriska sjukhus men där var platsbrist och fattigvården bedrevs därför ofta på enskilda hem. Olika behandlingsmodeller har prövats inom psykiatrin som t. ex. olika slag av experimentell behandling eller den för alla inblandade mer effektiva arbetsterapin. Man har också isolerat patienter vilket har rönt kritik.

I och med tillkomsten av 1928 års sjukhuslag fick sinnessjukvård vid vårdhem samma ställning som vid kroppssjukhus. Sinnessjuklagen året därpå generaliserade vårdhemsreformerna och trädde i kraft 1931. År 1935 synliggjordes de fattiga som sjuka. År 1937 gavs statsbidrag för ordnande och drift av vårdhem för lättskötta sinnessjuka. Av dem som togs in på ålderdomshem kom 80 % hemifrån vilket kan jämföras med att bara 60 % av de sinnessjuka kom hemifrån. Berge nämner även att det 1946 kom ett förslag från socialvårdskommittén att omdana fattigvårdens anstaltsvård med mål att bedriva en renodlad åldringsvård. Efter att riksdagen antagit ett principuttalande i juni 1947 trädde folkpensionen i kraft året därpå.

Berge visar också att överinspektören enligt 1901 års sinnessjukstadga hade till uppgift att inspektera vårdhemmen en eller flera gånger/år, vilket blev en extra belastning för honom. I överinspektörens otryckta rapporter kan man ta del av hur de enskilda vårdinrättningarna skött åtskillnad och individualisering efter patientkategori, terapins innehåll – en organisering av det dagliga livet, användande av isolering, materiell standard, personalens antal och utbildning samt beläggningsgrad, intagningshandlingar och patientjournaler. Vården indelas i tre konsumtionsklasser bestående av tillfredsställande vård, mindre tillfredsställande vård samt undermålig vård och vanvård. Underbemanning var en bidragande orsak till sämre vård då patienter inte kunde särskiljas efter sina behov. Berge visar även på variationer i vårdkvalitet. Före 1918 fanns inget krav på att inrätta avdelningar för kroniskt sjuka eller att lägga ned undermåliga sjukhem. På 1920-talet fanns asylor för de hopplösa fallen, dvs de obotliga, kroniska och lättskötta. Han visar också på horisontella och informella vårdklasser i den svenska sjukvården.

Berge avslutar sin text med orden att kommunal sjukvård innebär att vårdens kvalitet görs avhängig av ett stort antal huvudmäns skilda förutsättningar och politiska viljor. Decentraliseringen drivs ytterligare ett steg när kommunerna lägger ut vårdens handhavande på privat entreprenad. Det finns skäl att fråga sig hur systemen för godkännande, uppföljning och kontroll av vårdinrättningar fungerar.

Berges bok utgör en rik och samlad forskningsdokumentation om sjukvården i den kommunala fattigvården 1910–1950 där läsaren får ta del av saklig information utan subjektiva bedömningar. Boken innehåller även en lista över överinspektörer, hänvisningar till årsberättelser och förklarande slutnoter samt i textdelen flera förtydligande tabeller och bilder. Berges bok är mycket läsvärd och en utmärkt källa för kunskap inom sitt område under denna tid.

Eva Ahlsten

TILL LIVS MED LINNÉ

Om mat, hälsa & levnadskonst

Gunnar Broberg & Gunilla Lindell (red), dessutom medverkar

Eva Björn, Eva Nyström, Ingvar Svanberg och Eva Willén.

Bokförlaget Atlantis och Svenska Linnésällskapet 2007, 279 sidor.

Under 2007 har det kommit ut många böcker för att fira 300-årsminnet av Linnés födelse. Den här boken belyser sidor av Linné som kanske inte är så kända, hans insatser för dietik och folkhälsa. I sex intressanta kapitel får vi läsa om mathållningen på 1700-talet både hos de övre skikten i samhället och de fattiga. Den som själv vill pröva att laga mat från den tiden får många recept att välja bland. En del, som till exempel Gubbost kanske inte är så lockande men andra skulle mycket väl kunna stå i en nutida kokbok.

Linné var själv mycket intresserad av att kunna utnyttja de resurser som det dåtida Sverige hade för att undvika dyr import, ett intresse som delades med de styrande i landet, som därför finansierade hans resor. Han inventerade vad som fanns att ta tillvara inom växt- och djurriket liksom inom mineralogin och var outtröttlig i att sprida kunskaperna genom de kanaler ut i landet som stod till buds. Det var dels de fåtaliga läkarna men framför allt prästerna.

Man kan inte undgå att imponeras av Linnés framsynthet när det gäller folkhälsa. Han var mycket klarsynt när det gäller betydelsen av ett sunt leverne, hälsofrämjande kost och behovet att motion, och varnade också för överkonsumtion av alkohol. En last hade han dock, han rökte alldeles för mycket pipa, vilket han också själv insåg men han motiverade sin rökning med den tandvärk som han en stor del av livet plågades av.

Vår egen förenings sekreterare Eva Nyström har genom sitt arbete med Linnés korrespondens fått en unik inblick i den tidens liv som det speglas i breven till och från Linné. I ett välskrivet och intressant kapitel kommer man honom nära, framför allt i breven till den nära vännen Abraham Bäck, kungafamiljens läkare och societetsläkare

i Stockholm. Hustrun Sara Lisas person har diskuterats mycket av olika författare. Man kan fundera över makarnas inbördes relationer när man läser om en liten episod som återges i boken. Linné hade fått en inbjudan att besöka Bäck i Stockholm och skriver till svar: »Redan hade jag övertalat Min hustru att bli hemma; men hon rev ifrån mig Min Käre Broders brev, och då sade [hon], att hon skulle följa med, efter [som] Min Käre Broder så gunstigt inviterar henne. Råder jag så kommer jag till Stockholm tisdag afton; råder hon, om onsdag afton. Få se vem som råder mest.«

Bo Lindberg

LINNÉ I LÄRDA TIDNINGAR

Herr archiatern och riddaren Linnæus i Lärda tidningar 1745–1780.

Red. Ove Hagelin, Hagströmerbibliotekets skriftserie, 3 (Stockholm, 2007).

ISBN 978-91-976724-1-2.

Lärda Tidningar utgavs av bokförläggaren och bokhandlaren Lars Salvius (1706–1773). Den utkom en, ibland två gånger i veckan, under nära trettio år, från och med 1745 fram till Salvius död. *Lärda Tidningar* var först och främst en publikation för bokhandeln avsedd att sprida kännedom om den egna förlags- och boklådeverksamheten, och med tonvikten lagd på den nytukomna vetenskapliga litteraturen. Salvius blev också Kungl. Vetenskapsakademiens boktryckare, vilket gav honom något av en nyckelposition i den frihetstida vetenskapliga kulturen. I *Lärda Tidningar* gav han utförliga referat av såväl akademiens *Handlingars* kvartalshäften som presidie- och åminnelsetal. *Lärda Tidningar* blev därför, har det sagts, ett slags halvofficiellt organ för akademien.

Från och med 1745 kom Salvius även att bli Linnés förläggare i och med den första utgåvan av dennes *Flora Svecica*. Det var också Salvius som kom att trycka och ge ut flera av Linnés mest betydande arbeten, såsom *Species plantarum* (1753), den tionde utgåvan av *Systema naturae* (1758–59), *Museum Tessianum*, ett par av landskapsresorna samt Linnés egna utgåvor av de tidigt bortgångna lärjungarna Fredrik Hasselquists och Pehr Löflings resor. Dessutom publicerades i *Lärda Tidningar* Linnés egna sammanställningar på svenska och recensioner av flertalet av de dissertationer han presiderade för, inalles 186 stycken, enligt tidens sed skrivna på latin. Han refererade även innehållet i och recenserade sina egna övriga arbeten. Dessutom lät han här publicera brev från, förutom Hasselquist och Löfling, även Pehr Osbeck. Här finns också notiser av varjehanda slag som rör Linné själv, hans lärjungar, eller någon av hans samtida kollegors verk.

Kompletta sviter av *Lärda Tidningar* är mycket sällsynta, men Ove Hagelin, föreståndare för Hagströmerbiblioteket vid Karolinska Institutet i Stockholm, har ur de samlade årgångarna sökt sammanställa

allt av och om Linné i den förra året utgivna, *Herr Archiatern och Riddaren Linnaeus i Lärda Tidningar 1745–1780*. Referaten av innehållet i avhandlingarna har publicerats tidigare, men det är första gången som samtliga Linnérelaterade texter i *Lärda Tidningar* utkommer i en samlad utgåva. Det omfattande materialet spänner över referat eller recensioner av 215 av Linnés egna arbeten, samt 44 verk av andra författare som bygger på Linné och 110 artiklar och notiser som också rör Linné, hit hör t. ex. breven från de lärjungar som nämnts ovan. Totalt räknat är det drygt 15 500 sidor av *Lärda Tidningar* som Hagelin gör tillgängligt på detta sätt.

Till förtjänsterna med utgåvan hör också att Hagelin ersatt den svårlästa frakturstilen i *Lärda Tidningar* med ett mer lättläst typsnitt, och med alla svårstavade personnamn satta med kapitåler för att de snabbt ska kunna identifieras. I övrigt har utgivaren Hagelin följt originaltexten, vilket innebär att varken felstavningar eller tryckfel ändrats. Varje publikation som nämns har dessutom fått en bibliografisk beskrivning med referenser till de gängse standardbibliografierna över Linnés verk och ett botaniskt-taxonomiskt standardverk. Här finns naturligtvis också personförteckningar, sakregister och en bildförteckning. Boken är illustrerad med ett fantastiskt bildmaterial hämtat från främst Linnés egna verk, men även från andras arbeten. Utgåvan följer kronologien i den ursprungliga publikationen, och kommer på så sätt att bli en slags krönika över Linnés eget vetenskapliga liv från år 1745 och framåt. Även hans eftermäle ges utrymme i utgåvan, alltifrån nyheten om dödsfallet i januari 1778, fram till notisen om en ny medalj, präglad över Linné 1780. För den medicinhistoriskt intresserade finns här en hel del att hämta, främst referaten över de rent medicinska avhandlingarna, men också notiser som rör hans medicinska föreläsningar, doktorspromotioner m. m.

Hagelins utgåva har redan prisats i flera olika sammanhang. Det är bara att instämma i lovorden och varmt rekommendera detta förnämliga verk till alla som har intresse inte bara av Linnés liv och verk, utan också av 1700-talets vetenskapliga kultur och hur man informerade om nyheter i den lärda världen för den intresserade allmänheten.

Eva Nyström

SVENSK ÖGONSJUKVÅRD UNDER ETT SEKEL

Sveriges ögonläkarförenings jubileumsskrift 2008.

Berndt Ehinger, huvudredaktör. 490 sidor. Wallin och Dalholms Boktryckeri, Lund 2008 ISBN 978-91-977168-0-2.

Nu börjar jubileumsböckerna komma från de äldsta sektionerna i Svenska Läkaresällskapet. 2005 kom gynekologernas 100-årsbok, 2007 kirurgernas och nu är det ögonläkarnas tur. Det här är en mycket vacker bok, som dessutom är oerhört intressant att läsa även för den som inte är ögonläkare. Det är mycket rikt illustrerad med väl valda bilder.

Enligt boken finns det över 1 000 sjukdomar som kan drabba ögat, och den fantastiska utvecklingen under de gångna 100 åren beskrivs för de vanligaste. Katarakt får ett stort utrymme, men så har kataraktoperationen också blivit det vanligaste ingreppet i Sverige med över 80 000 operationer per år. För 20 år sedan måste patienten ligga inne på sjukhus i 1–2 veckor, nu kan de flesta gå hem efter några timmar.

Många andra sjukdomar och ingrepp beskrivs med termer som de flesta specialister aldrig har hört talas om och en ordlista skulle säkert ha ytterligare förhöjt läsvärdet. Man kan ändå inte undgå att bli imponerad av vad som hänt inom ögonsjukvården, framför allt under de senaste decennierna.

Alla ögonkliniker i landet får sin presentation, men jag vill ge en särskild eloge för biografierna över bemärkta personer inom området. De är små mästerverk i formuleringskonst och personkaraktärisering.

Om andra sektioner inom Läkaresällskapet firar sina 100-årsjubileer med böcker av den här klassen kommer vi att få ett bibliotek över 1900-talets medicinska utveckling, som framtida medicinhistoriskt intresserade kommer att ha glädje av. Jag rekommenderar alla som vill veta vad som hänt inom ögonsjukvården att skaffa boken. Ögonläkarföreningen säljer den för 300 kronor genom Catharina Kuylenstierna på St Eriks ögonsjukhus (Catharina.Kuylenstierna@sankterik.se).

Bo Lindberg

SVENSK KIRURGISK FÖRENING 100 ÅR 1905–2005

Göran Ekelund, redaktör. 360 sidor. 2005. ISBN 91-631-7466-9.

Svensk kirurgisk förenings jubileumsbok kom för ett par år sedan men förtjänar att anmälas i vår förenings första årsskrift. Som framgår av Eva Nyströms anmälan av »Linné i Lärda Tidningar« på annan plats i denna skrift skrev Carl von Linné mycket ofta berömande recensioner om sina egna alster. Kan Linné så kan väl vi, även om vi båda själva medverkat i boken om kirurgin under 100 år.

Lars Thorén prisas av redaktionskommittén för sin »*ovärderliga hjälp för jubileumsbokens redaktionskommitté, som till icke ringa grad beror på att han sitter inne med personliga uppgifter från en tid som få i landet idag har eget minne av.*« Lars har lämnat två stora bidrag till boken, ett kapitel om kirurgins utveckling fram till föreningens start 1905 och ett om utvecklingen därefter till 2005.

Så följer en rad kapitel som skildrar vad som händer med den i mitten av 1900-talet väl utvecklade specialiteten »kirurgi«, hur den delas upp i sina underavdelningar, obstetrik och gynekologi, ögonkirurgi och öronkirurgi. Så följer en lång fas med den ena nya fristående specialiteten efter den andra till exempel ortopedi, handkirurgi, neurokirurgi, barnkirurgi, plastikkirurgi, thoraxkirurgi, traumakirurgi och transplantationskirurgi.

Det längsta kapitlet »Kirurgprofiler i Sverige under 100 år« är kanske det mest intressanta för icke-kirurgen. Här får man lära känna kirurger från hela landet och minnas kolleger man mött, både bortgångna och nu levande. Boken »Svensk kirurgisk förening 100 år« är värdefull och trevlig läsning för oss alla, för de yngre också nyttig sådan – man behöver viss historisk kunskap för att förstå nutiden! Inte nog med det, för framtidens såväl kirurger som medicinshistoriker kommer den att vara en guldgruva att ösa ur.

*Henry Johansson
Bo Lindberg*

RÖNTGENROND PÅ MEDICINKLIKEN VID AKADEMISKA SJUKHUSET 1961

Det här fotografiet är taget av medicine kandidat Björn Liedén i januari eller februari 1961. Vid röntgenskåpet med ryggen mot kameran sitter professor Folke Knutsson och mitt emot honom underläkaren vid röntgenavdelningen Ulf Zakrisson.

På första raden från vänster Olof Sundquist, Anders Parrow (delvis skydd), Ebba Enghoff, Stina Björk-von Bahr, framåtlutad professor Erik Ask-Upmark, Elis Malers, Folke Nordbring, Ragna Dahlberg-Parrow och Mario Moulon.

Bakom Mario på andra raden sitter Matts Finnson, Gerd Danielsson, Rune Persson, okänd, Gudrun Liedén, Sören Jakobsson, okänd och Enn Nou.

På tredje raden vid röntgenskåpet blivande röntgenläkaren Gunnar Helmius, okänd, Knut Lykken, Anita Andersson, Carl-Gustav Sandberg och Rudolf Aust som tar sig för pannan.

På fjärden raden vid röntgenskåpet Lars Rydén, Ulla Mellin och Olle Trottestam och Gudrun Fahlman.

Längst bak Olof Åkerblom och Ragnar Björgul.

Uppsala Medicinhistoriska Förening tar gärna emot fotografier från olika miljöer inom sjukvården. De som kan vara av allmänt intresse kommer att publiceras i föreningens årsskrift. Kopior kommer att deponeras i Medicinhistoriska museet. Den som har sådana här fotografier kan ta kontakt med Bo Lindberg, telefon 018-30 03 28 eller mail Bo.Lindberg@gamma.telenordia.se eller någon annan styrelsemedlem.

REDAKTÖR: *Bo Lindberg*

GRAFISK FORM: *Pia Arrevik*

TRYCK: *Kph Trycksaksbolaget AB, Uppsala, 2008*